

หมวดที่ 2

ผลแห่งนี้

ส่วนที่ 2 รับข่มขืน ข่มขืน (มาตรา 226-มาตรา 232)

มาตรา 226 บุคคลผู้รับช่วงสิทธิของเจาหนี้ ชอบที่จะใช้สิทธิซึ่งหลายบรรดาที่เจาหนี้มีอยู่โดยมูลหนี้ รวมทั้งประกันแห่งหนี้นั้นได้ในนามของตนเอง

ช่วงทรัพย์ ได้แก่เอาทรัพย์สินอันหนึ่งเข้าแทนที่ทรัพย์สินอันอื่นหนึ่งในฐานะนิติบัญญัติอย่างเดียวกันกับทรัพย์สินอันก่อน

1. การรับช่วงสิทธิหมายถึงกรณีที่คนสองคนเป็นเจาหนี้และลูกหนี้กันอยู่ แล้วมีบุคคลอีกคนหนึ่ง (บุคคลภายนอก) ได้เข้ามาใช้หนี้แก่เจาหนี้ และโดยผลของกฎหมาย คนที่ใช้หนี้ก็ได้เข้าสวมตำแหน่งเป็นเจาหนี้แทนต่อไป⁽¹⁾

จากความหมายที่ได้อธิบายมาแล้ว พอที่จะแยกพิจารณาการรับช่วงสิทธิได้ดังนี้

(ก) การรับช่วงสิทธิมีบุคคลที่เกี่ยวข้อง 3 ฝ่ายคือ เจาหนี้ ลูกหนี้ และบุคคลภายนอกที่เข้ามาใช้หนี้ให้แก่เจาหนี้ และได้เข้ามาสวมตำแหน่งเป็นเจาหนี้แทนต่อไป

บุคคลภายนอกที่เข้ามาใช้หนี้ให้แก่เจาหนี้ เพื่อจะขอรับช่วงสิทธินี้ ได้แก่ บุคคลผู้มีส่วนได้เสียอย่างใดอย่างหนึ่งเท่าที่กฎหมายบัญญัติไว้ และเข้ามาใช้หนี้ให้แก่เจาหนี้ ไม่ใช่เพราะเป็นตัวแทนของลูกหนี้ หรือผู้จัดการงานนอกสั่ง และไม่ใช่เป็นเรื่องทำให้โดยเสนหา โดยปกติเป็นเรื่องที่ผู้รับช่วงสิทธิโดยมุ่งหมายจะสงวนสิทธิส่วนได้เสียของตัวเองไว้เอง เพื่อที่จะได้เรียกร้องบังคับเอาจากลูกหนี้ต่อไป⁽¹⁾ เช่น ผู้ค้าประกัน ลูกหนี้ร่วม ฯลฯ

(ข) การรับช่วงสิทธิเกิดขึ้นด้วยอำนาจกฎหมาย การรับช่วงสิทธิ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะเกิดขึ้นได้ก็โดยบทบัญญัติของกฎหมายเท่านั้น จะเกิดขึ้นโดยสัญญาไม่ได้ ถ้าปรากฏว่าได้มีข้อตกลงระหว่างคู่สัญญาใหม่กับการเปลี่ยนตัวเจาหนี้ โดยให้เจาหนี้คนใหม่

1 ศ. มรว. เสนีย์ ปราโมช นิติกรรมและหนี้ หน้า 988

เข้าสวมฐานะแทนที่เจ้าหนี้เดิม กรณีนี้จะกลายเป็นเรื่องโอนสิทธิเรียกร้องไป ไม่ใช่เป็นการรับช่วงสิทธิเพราะเกิดขึ้นโดยสัญญานั้นเอง

มีข้อสังเกตว่า ในกฎหมายบางประเทศ อย่างเช่นประมวลแห่งฝรั่งเศสได้บัญญัติให้มีการรับช่วงสิทธิได้ทั้งโดยบทบัญญัติของกฎหมาย (Subrogation legale) และโดยสัญญา ระหว่างคู่กรณี (Subrogation conventionnelle) ซึ่งแตกต่างกับของไทยเราที่บัญญัติให้มีการรับช่วงสิทธิได้เฉพาะโดยบทบัญญัติของกฎหมายอย่างเดียว

2. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติหลักทั่วไปของการรับช่วงสิทธิไว้ใน มาตรา 227, 229 และ 230 นอกจากนี้ยังมีบัญญัติไว้เป็นพิเศษเฉพาะ เช่น มาตรา 693 บัญญัติให้คู่ค้าประกันเข้ารับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ที่มีอยู่เหนือลูกหนี้ มาตรา 880 บัญญัติให้ผู้รับประกันวินาศภัยเข้ารับช่วงสิทธิของผู้เอาประกันภัย ซึ่งมีต่อบุคคลที่ใดทำให้เกิดการเสียหาย มาตรา 985 ที่บัญญัติให้ผู้ใช้เงิน เพื่อแทนการรับช่วงสิทธิของผู้ทรงตัวแลกเปลี่ยน ฯลฯ

3. โดยผลของมาตรา 226 วรรค 1 นี้ เมื่อบุคคลผู้รับช่วงสิทธิได้ใช้หนี้ให้เจ้าหนี้เต็มจำนวนแทนลูกหนี้ไปแล้ว บุคคลผู้รับช่วงสิทธิจึงเข้าเป็นเจ้าหนี้แทนเจ้าหนี้เดิม และชอบที่จะใช้สิทธิทั้งหลายบรรดาที่เจ้าหนี้เดิมมีอยู่ โดยมูลหนี้รวมทั้งประกันแห่งสินค้านั้นในนามของตนเอง

สิทธิของผู้รับช่วงสิทธิตามมาตรา 226 วรรคแรก มีดังนี้

1. สิทธิที่จะร้องขอศาลให้สั่งบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ ตามมาตรา 213
2. สิทธิเข้าควบคุมกองทรัพย์สินของลูกหนี้ ตามมาตรา 233 และ 237
3. สิทธิในหลักประกันแห่งหนี้ ถ้าหนี้ที่ได้รับช่วงมานั้นเป็นหนี้ที่มีหลักประกัน

พิเศษ เช่น จำนอง จำนำ หรือหนี้บริวารสิทธิ ตัวอย่างเช่น ก. เป็นคู่ค้าประกันเงินที่ ข. เป็นหนี้ ค. อยู่ 1,000 บาท ก. ต้องใช้เงิน 1,000 บาท ให้แก่ ค. แทน ข. แต่หนี้สินระหว่าง ข. กับ ค. นั้น นอกจากจะมีสัญญาประกัน ข. ยังได้มอบแหวนเพชร 1 วง ให้ ค. จำนำไว้เป็นประกันด้วย ดังนี้เมื่อ ก. ใช้หนี้แทน ข. ก. เป็นผู้รับช่วงสิทธิ ค. ก. เป็นเจ้าหนี้ ข. ใน

จำนวนเงิน 1,000 บาท ทั้งมีสิทธิเหนือหนี้! พชรของ ช. ในทางจำนำตามที่ ก. มีอยู่ด้วย⁽¹⁾

4. สิทธิที่จะฟ้องคดีได้ในนามของตนเอง (ฎีกาที่ 1686/2519)

5. สิทธิที่จะขอให้เปลี่ยนชื่อทางทะเบียนของเจ้าหนี้เดิมมาเป็นชื่อของตน (ฎีกาที่ 1083/2498)

6. สิทธิที่จะเรียกดอกเบี้ยในหนี้ที่ตนได้ชำระไป โดยคิดคำนวณตั้งแต่วันรับช่วงสิทธิ มีใช้นับตั้งแต่วันทำละเมิด (ฎีกาที่ 2759/2515 และ 1898/2518)

มีข้อสังเกตว่า การรับช่วงสิทธินั้น ผู้รับช่วงสิทธิจะไปเรียกร้องเอากับลูกหนี้เกินกว่าจำนวนเงินที่ตนได้ชำระไปไม่ได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ชำระหนี้ไปเท่าใด ก็รับช่วงมาเท่านั้น ทั้งนี้เพราะว่ากฎหมายห้ามหากำไร จากการรับช่วงสิทธินั้นเอง ซึ่งแตกต่างกับการโอนสิทธิเรียกร้องที่สามารถซื้อขายสิทธิหากำไรกันได้

4. ส่วนช่วงทรัพย์หมายถึง การเอาทรัพย์สินอันหนึ่งเข้าแทนที่ทรัพย์สินอีกอันหนึ่งในฐานะนิติบัญญัติอย่างเดียวกันกับทรัพย์สินอันก่อน (มาตรา 226 วรรคสอง) ตัวอย่างเช่น ก. จำนองตึกไว้กับ ช. ตึกนั้น ก. ได้เอาประกันวินาศภัยไว้กับบริษัทประกันภัย ถ้าตึกถูกเพลิงไหม้ เงินประกันที่จะได้จากบริษัทต้องอยู่ใต้อำนาจของ ช. แทนตึก

มีข้อสังเกตว่า ช่วงทรัพย์นี้ ตัวลูกหนี้และเจ้าหนี้ยังคงอยู่เหมือนเดิมมิได้มีการเปลี่ยนแปลง⁽²⁾ ที่มีการเปลี่ยนแปลงคือตัวทรัพย์สินเท่านั้น และที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ช่วงทรัพย์จะเกิดขึ้นก็โดยอาศัยบทบัญญัติของกฎหมาย

5. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติถึงกรณีที่จะมีการรับช่วงทรัพย์ไว้ในบรรพ 2 อันได้แก่มาตรา 228, 231 และ 232 นอกจากนี้ยังบัญญัติอยู่ในมาตราอื่น ๆ เช่น กรณีจำนำสิทธิให้ส่งมอบทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งสิทธิแก่ผู้รับจำนำเป็นของจำนำแทนสิทธิที่จำนำตามมาตรา 754 หรือกรณีสินส่วนตัวได้ขายหรือแลกเปลี่ยนหรือถูกทำลาย ได้ทรัพย์สินอื่นมาแทนให้เอาทรัพย์สินใหม่ที่ได้นั้นแทนสินส่วนตัวอันเก่า ตามมาตรา 1472

1 ตัวอย่าง พระยาวิฑูร ป.พ.พ. บรรพ 2 หน้า 828

2 ซึ่งแตกต่างกับรับช่วงสิทธิที่บุคคลผู้รับช่วงสิทธิ เข้าแทนตำแหน่งเจ้าหนี้เดิม

มาตรา 227 เมื่อเจ้าหนี้ได้รับค้ำสินใหม่ทดแทนความเสียหายเต็มตามราคาทรัพย์สิน ฤๅสิทธิ ซึ่งเป็นวัตถุแห่งหนี้แล้วหาว่าลูกหนี้ยอมเขาสุฐานะเป็นผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้อันเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้น ๆ ด้วยอำนาจกฎหมาย

มาตรา 227 นี้ หมายถึงกรณีที่ถูกหนี้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ เมื่อได้ใช้ค้ำสินใหม่ทดแทนเต็มราคาทรัพย์สินหรือสิทธินั้นให้แก่เจ้าหนี้แล้ว เพื่อความเสียหายอันเกิดแก่ทรัพย์สินหรือสิทธินี้ ตัวอย่างเช่น ก. ยืมพิมพ์คัตจาก ข. มาเพื่อพิมพ์วิทยานิพนธ์ ก. ประมาทเลน เลอเก็บพิมพ์คัตที่ยืมมาไม่คืน เป็นเหตุให้พิมพ์คัตถูกขโมยไป ก. ต้องใช้ราคาพิมพ์คัตเป็นค้ำสินใหม่ทดแทนแก่ ข. ดังนี้ ก. ได้รับช่วงสิทธิของ ข. ในพิมพ์คัตนั้น เป็นผลให้ ก. ได้กรรมสิทธิเป็นเจ้าของในพิมพ์คัตที่ถูกขโมยนั้น และมีสิทธิที่จะฟ้องเรียกเอาพิมพ์คัตคืนจากบุคคลที่รับพิมพ์คัตนั้นไป เหมือนอย่าง ข. เจ้าของที่แท้จริง

อีกตัวอย่างหนึ่งที่เห็นได้ชัดเจน ก็คือในกรณีประกันวินาศภัย ผู้รับประกันภัย (บริษัทประกันภัยซึ่งเป็นลูกหนี้) เมื่อได้ใช้ค้ำสินใหม่ทดแทนให้แก่เจ้าหนี้ (ผู้เอาประกัน) เพื่อความเสียหายอันเกิดแก่วินาศภัยนั้นแล้ว ก็เข้ารับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ (ผู้เอาประกัน) ที่จะฟ้องเรียกค้ำสินใหม่ทดแทนจากผู้ทำหาละเมิดก่อให้เกิดวินาศภัยนั้น เหมือนอย่างเจ้าหนี้ (ผู้เอาประกัน) ฟ้องเอง

สำหรับการประกันชีวิตนั้นจะรับช่วงสิทธิกันไม่ได้ ทั้งนี้เพราะมาตรา 896 บัญญัติว่า "ถ้าภรรยาเกิดขึ้น เพราะความผิดของบุคคลภายนอก แม้ผู้รับประกันภัยจะใช้จำนวนเงินอันจะพึงใช้ตามสัญญาประกันชีวิตแล้วก็หาอาจที่จะเรียกค้ำสินใหม่ทดแทนจากบุคคลภายนอกนั้นได้ไม่" เหตุที่มาตรา 896 บัญญัติไว้เช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่า สัญญาประกันชีวิตไม่ใช่ข้อตกลงใช้ค้ำสินใหม่ทดแทนเพื่อความเสียหายแต่เป็นการตอบแทนจำนวนเงินที่ผู้ตายส่งให้แก่ผู้รับประกัน และอีกประการหนึ่ง การละเมิดทำให้ตายเป็นเหตุส่วนตัวซึ่งผู้อยู่ในอุปการะของเขามีสิทธิเรียกร้อง

คำสั่งใหม่ทดแทนได้ตามมาตรา 443 วรรค 2 อยู่แล้ว

มีข้อสังเกตว่า กรณีที่มีบุคคลภายนอกมาจ่ายเงินช่วยเหลือ หรือเงินชดเชยให้โจทก์ เมื่อมีการทำละเมิดเกิดขึ้น ในกรณีนี้บุคคลภายนอกผู้จ่ายเงินดังกล่าวให้โจทก์จะเข้ารับช่วงสิทธิ โจทก์เพื่อเรียกเงินจำนวนนั้นจากผู้ทำละเมิดไม่ได้ เพราะผู้จ่ายจ่ายโดยไม่มีหน้าที่ตามกฎหมาย เทียบกับการให้โดยเสน่หานั้นเอง (ฎีกา 446-449/2516 ซึ่งวินิจฉัยว่า การที่มีผู้เอาเงินมา ช่วยค่าทำศพ จะเอามาบรรเทาความผิดของผู้ทำละเมิดไม่ได้) และถึงแม้ว่าผู้จ่ายจะต้องมีหน้าที่ จ่ายตามกฎหมาย หรือตามสัญญา เช่น กฎหมายแรงงาน สัญญาฉบับกิจสงเคราะห์ สัญญาประกัน ชีวิต หรือตามระเบียบข้าราชการพลเรือนก็ตาม ผู้จ่ายจะเข้ารับช่วงสิทธิตามมาตรา 227 นี้ไม่ได้ เช่นเดียวกัน (ฎีกาที่ 1094/2519) ผลจากคำพิพากษานี้ ทำให้โจทก์ได้รับเงิน 2 ต่อ คือ ได้รับเงินทดแทนในลักษณะเงินตามสัญญาประกันชีวิต และโจทก์เรียกเอาค่าเสียหายจากผู้ทำละเมิด ได้อีก

มาตรา 228 ถ้าพฤติการณ์ซึ่งทำให้การชำระหนี้เป็นอันพ้นวิสัยนั้น เป็นผลให้ลูกหนี้ได้มาซึ่งของแทนที่ดี ถ้าได้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน เพื่อทรัพย์สินอันจะพึงได้แทนนั้นก็ดี ท่านว่าเจ้าหนี้จะเรียกให้ส่งมอบของ แทนที่ใครรับไว้ ถ้าจะเข้าเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเสียเองก็ได้

ถ้าเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพราะการไม่ชำระหนี้ และถ้าใช้สิทธิอันดังกล่าวไว้ในวรรคต้นไซ้ร ค่าสินไหมทดแทนอันจะพึง ไซ้แก่เจ้าหนี้นั้นย่อมลดจำนวนลงเพียงเสมอราคาแห่งของแทนซึ่งลูกหนี้ได้ รับไว้ ถ้าเสมอจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่ลูกหนี้จะเรียกร้องได้นั้น

มาตรา 228 นี้ เป็นกรณีที่มีเหตุการณั้ทำให้การชำระหนี้ กลายเป็นพ้นวิสัยไม่ว่าจะ เป็นการพ้นวิสัย ตามมาตรา 217, 218 หรือ 219⁽¹⁾ เป็นเหตุให้ลูกหนี้ไม่สามารถส่งมอบ ทรัพย์สินเพื่อปฏิบัติการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ เนื่องจากทรัพย์สินนั้นได้เสื่อมเสียหรือสูญหายไป แต่ เนื่องด้วยเหตุที่ลูกหนี้ได้ทรัพย์สินอย่างอื่นมาแทน หรือได้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ฉะนั้น ทรัพย์สินที่ได้มาแทน หรือสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนนั้น ก็ให้เข้าแทนที่ทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่ง หนี้เดิม โดยเจ้าหนี้มีสิทธิให้ส่งมอบของแทน หรือจะเข้าไปเรียกค่าสินไหมทดแทนเสียเองก็ได้⁽²⁾ ตัวอย่างเช่น ก. ยืมรถยนต์ของ ข. ไปใช้ ปรากฏว่ารถยนต์คันนี้ถูกรถบรรทุกของ ค. ชนเสีย หายหมด ดังนี้ ค. ยอมซื้อรถยนต์ให้ใหม่ชดใช้ให้ ข. อาจเรียกให้ ก. ส่งมอบรถยนต์คันใหม่ แทนคันเก่าได้หรือ ก. ยืมเครื่องพิมพ์ดีดของ ข. มาใช้ ก่อนจะส่งคืน ก. ให้นำไปจ้าง

1 ถ้าการชำระหนี้พ้นวิสัยนั้นเป็นเพราะความผิดของเจ้าหนี้แล้ว จะอ้างมาตรา 228 ไม่ได้

2 เจ้าหนี้ยอมมีสิทธิ เรียกเอาค่าสินไหมทดแทนได้ในนามของตน เช่นเดียวกับ รับช่วงสิทธิ

ช่างล่างเครื่องพิมพ์ดีด ช่างเก็บรักษาเครื่องพิมพ์ดีดโดยประมาทเลินเล่อ เป็นเหตุให้คนขโมยเครื่องพิมพ์ดีดไป ซึ่งช่างจะต้องรับผิดชอบ ก. ข. อาจเรียกรอเงาค่าสินไหมทดแทนจากช่างที่เลินเล่อได้⁽¹⁾

อนึ่ง ถ้าเป็นกรณีเหตุการณ์ที่ทำให้การชำระหนี้กลายเป็นหนี้วิสัยที่ลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบตามมาตรา 219 ซึ่งเป็นผลให้ลูกหนี้ได้ทรัพย์สินของแทนหรือได้สิทธิเรียกรอเงาค่าสินไหมทดแทนมา ทั้งทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกรอเงาเหล่านี้ตกแก่เจ้าหนี้ไปซึ่งเข้าบทบัญญัติมาตรา 228 วรรคแรก

แต่ถ้าปรากฏว่ากรณีเป็นเหตุการณ์ที่ทำให้การชำระหนี้กลายเป็นหนี้วิสัยระหว่างผิดนัด ตามมาตรา 217 หรือการชำระหนี้หนี้วิสัยที่ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบตามมาตรา 218 ทั้ง 2 มาตรา นั้น เจ้าหนี้เรียกค่าสินไหมทดแทนจากลูกหนี้ได้ และในขณะเดียวกันเจ้าหนี้ก็สามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนหรือเรียกเอาของแทนจากบุคคลที่สามได้ด้วยตามมาตรา 228 วรรคแรก ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าเจ้าหนี้ได้รับประโยชน์ 2 ต่อ ซึ่งเท่ากับว่าเจ้าหนี้ได้รับชดเชยมากกว่าที่ตนต้องเสียหายด้วยเหตุนี้ มาตรา 228 วรรค 2 จึงได้บัญญัติป้องกันมิให้เจ้าหนี้เรียกเอาค่าสินไหมทั้ง 2 ทาง กล่าวคือ ถ้าเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกรอเงาค่าสินไหมทดแทนจากลูกหนี้เพราะการไม่ชำระหนี้ (มาตรา 217, 218) และเจ้าหนี้ใช้สิทธิที่มีอยู่ในมาตรา 228 วรรคแรก ด้วยแล้ว ก็ต้องให้หักราคาแห่งทรัพย์สินของแทนที่เจ้าหนี้ได้รับ หรือสิทธิเรียกรอเงาซึ่งเจ้าหนี้เรียกเอาจากบุคคลที่สาม จากจำนวนค่าสินไหมทดแทนซึ่งลูกหนี้ต้องชำระแก่เจ้าหนี้ ซึ่งหมายความว่า จะเรียกเอาทั้ง 2 อย่างไม่ได้นั่นเอง ตัวอย่างเช่น ก. เช่าเครื่องเรือนของ ข. มาตบแต่งบ้านเรือน และ ก. ได้เอาประกันไฟไว้ ถึงกำหนดส่งเครื่องเรือนคืน ตามสัญญาเช่า ก. ไม่ส่ง ต่อมาเกิดเพลิงไหม้ เครื่องเรือนเสียหายหมด ก. ได้รับเงินจากบริษัทตามสัญญาประกันภัยสำหรับเครื่องเรือนที่เอาประกันไว้ ข. เรียกเอาเงินนี้ได้ตามมาตรา 228 วรรคแรก แต่ถ้า ข. จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนจาก ก. อีก (เนื่องจาก ก. ผิดนัดตามมาตรา 217) ก็ต้องหักเงินจำนวนนั้นให้เป็นประโยชน์แก่ ก. ตามความในมาตรา 228 วรรคสอง⁽²⁾

1 อุทธรณ์ ศ.จิตติ ดิงศภักดิ์ หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและหนี้ หน้า 491

2 อุทธรณ์ พระยาเทพวิฑูร ป.พ.พ. บรรพ 2 หน้า 835

มาตรา 229 การรับช่วงสิทธิยอมมีขึ้นด้วยอำนาจกฎหมายและยอมสำเร็จเป็นประโยชน์แก่บุคคลซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

(1) บุคคลซึ่งเป็นเจ้าหนี้เอง และมาใช้ให้แก่เจ้าหนี้อีกคนหนึ่ง ผู้มีสิทธิจะได้รับใช้หนี้ก่อนตน เพราะเขามีบุริมสิทธิ ถ้ามีสิทธิจำนำจำนอง

(2) บุคคลผู้ได้ไปซึ่งอสังหาริมทรัพย์ใด และเอาเงินราคาค่าซื้อใช้ให้แก่ผู้รับจำนองทรัพย์สินนั้นเสร็จไป

(3) บุคคลผู้มีความผูกพันร่วมกับผู้อื่น ถ้าเพื่อผู้อื่นในอันจะต้องใช้หนี้มีส่วนใดเสียควยในการใช้หนี้นั้น และเขาใช้หนี้นั้น

มาตรา 229 ได้แยกบุคคลผู้เข้ารับช่วงสิทธิไว้ 3 อนุมาตราด้วยกันคือ

1. กรณีตามมาตรา 229(1) หมายถึงกรณีที่ลูกหนี้มีเจ้าหนี้หลายคน และมีเจ้าหนี้คนหนึ่งมีสิทธิฐานะเหนือเจ้าหนี้อีกคนหนึ่ง ที่จะได้รับชำระหนี้ก่อนเนื่องจากมีบุริมสิทธิหรือมีสิทธิจำนองจำนำ ดังนี้ ถ้าทรัพย์สินของลูกหนี้ไม่พอชำระหนี้ทั้งหมด เจ้าหนี้คนที่ไม่มีสิทธิก็ยกกว่าจะป้องกันผลประโยชน์ของตนโดยออกเงินใช้หนี้ให้เจ้าหนี้ที่มีสิทธิเหนือตนแทนลูกหนี้ และเข้ารับช่วงสิทธิเจ้าหนี้ที่มีสิทธิเหนือตนคนนั้น เช่น ผู้รับจำนองในลำดับหลังซึ่งเป็นผู้ที่มีสิทธิก็ยกกว่า ผู้รับจำนองในลำดับแรกเห็นว่า ทรัพย์สินของลูกหนี้ที่จำนองนั้นไม่พอชำระหนี้ทั้ง 2 คน เนื่องจากราคาที่ดินตกต่ำ และถ้าหากผู้รับจำนองคนแรกบังคับจำนอง ตนอาจจะไม่ได้รับชำระหนี้เลย เพราะผู้รับจำนองคนแรกจะได้รับชำระหนี้ก่อนคนหลัง ดังนี้ ผู้รับจำนองคนหลังจึงออกเงินของตนใช้หนี้ให้ผู้รับจำนองคนแรกแทนลูกหนี้ และรับช่วงสิทธิของผู้รับจำนองคนแรก โดยอำนาจกฎหมาย เพื่อรอโอกาสขายในเมื่อที่ดินมีราคาดีขึ้น

2. กรณีตามมาตรา 229(2) หมายถึงกรณีที่ผู้ซื้ออสังหาริมทรัพย์ที่มีจำนองติดอยู่ ดังนี้ เมื่อผู้ซื้ออสังหาริมทรัพย์ได้ใช้เงินให้แก่ผู้รับจำนองแล้ว ผู้ซื้อก็จะรับช่วงสิทธิของผู้รับจำนองที่ตนใช้เงินไป และเป็นผลให้อสังหาริมทรัพย์นั้นหลุดพ้นจากการจำนองที่ตนได้ใช้เงินไปด้วย

ตัวอย่างเช่น ก. จะซื้อที่ดิน 1 แปลง ราคา 100,000 บาท จาก ข. แต่ที่ดินแปลงนั้นติดจำนองอยู่กับ ค. โดย ค. รับจำนองไว้ 50,000 บาท ดังนั้น ก. ผู้ซื้อที่ดินชำระเงิน 50,000 บาทให้ ค. ผู้รับจำนองแล้ว ก. ผู้ซื้อจะรับช่วงสิทธิจำนองจาก ค. ผู้รับจำนอง แต่ปรากฏว่าที่ดินของ ข. ลูกหนี้มีราคาสูงกว่าหนี้ที่จำนอง ค. ไว้ (กล่าวคือหนี้จำนอง 50,000 บาท แต่ขายได้ 100,000 บาท) ฉะนั้น ก. ผู้ซื้อ เมื่อได้ชำระเงินส่วนที่เกินอีก 50,000 บาท ให้ ข. ลูกหนี้ซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินแล้ว ก. ผู้ซื้อก็ยอมไต่ที่ดินไปเป็นกรรมสิทธิ์โดยปลอดจากจำนอง

3. กรณีตามมาตรา 229(3) หมายถึงกรณีที่บุคคลภายนอกมีความผูกพันร่วมกับลูกหนี้ หรือมีความผูกพันเพื่อลูกหนี้และมีส่วนได้เสียในการชำระหนี้ และเมื่อตนได้เข้าชำระหนี้ให้เจ้าหนี้ แทนลูกหนี้แล้ว ก็เข้ารับช่วงสิทธิจากเจ้าหนี้

ก. กรณีบุคคลภายนอกมีความผูกพันร่วมกับลูกหนี้ ได้แก่

- (1) ลูกหนี้ร่วมตามมาตรา 291 ไม่ว่าจะเกิดขึ้นโดยนิติกรรมสัญญาหรือละเมิด เช่น นายจ้างร่วมรับผิดชอบลูกจ้าง ในผลแห่งละเมิดในทางการที่จ้าง มาตรา 425 ฯลฯ
- (2) บุคคลหลายคนผู้เป็นหนี้จะแบ่งกันชำระมิได้ ตามมาตรา 301
- (3) บุคคลหลายคนซึ่งเข้าเป็นผู้ค้ำประกันในหนี้รายเดียวกัน ตามมาตรา 682

ข. กรณีบุคคลภายนอกที่มีความผูกพันเพื่อลูกหนี้ ได้แก่

- (1) ผู้ค้ำประกันตามมาตรา 680 และ 693
- (2) ผู้ที่ได้เอาทรัพย์สินของตนจำนองไว้ประกันหนี้ผู้อื่น ตามมาตรา 724
- (3) ผู้ที่ได้เอาทรัพย์สินของตนจำนองไว้ประกันหนี้ผู้อื่น ตามมาตรา 747, 767

วรรค 1

บุคคลที่ได้กล่าวมาข้างต้นตามมาตรา 229 (1)(2) และ (3) นี้ จะเห็นได้ว่าล้วนแต่เป็นบุคคลซึ่งอยู่ในฐานะอันจำต้องใช้หนี้แทนเขา หรือมีประโยชน์อันสำคัญที่จะต้องใช้หนี้แทนเขา ดังนั้นกฎหมายจึงให้โอกาสเข้ารับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ได้

มาตรา 230 ถ้าในการที่เจ้าน้ำบั้งคับยัดทรัพย์สินอันหนึ่งอันใดของลูกหนี้ บุคคลผู้ใดจะต้องเสี่ยงภัยเสียสิทธิในทรัพย์สินนั้นเพราะการบั้งคับยัดทรัพย์สินไซ้ ทานว่าบุคคลผู้นั้นมีสิทธิจะเข้าไชน้เสียแทนใด อนึ่ง ผู้ครอบทรัพย์สินอันหนึ่งอันใด ถ้าจะต้องเสี่ยงภัยเสียสิทธิครอบทรัพย์สินนั้นไปเพราะการบั้งคับยัดทรัพย์สิน ก็ย่อมมีสิทธิจะทำไคเช่นเดียวกับที่วามานั้น

ถ้าบุคคลภายนอกผู้ใดมาไชน้แทนจนเป็นที่พอใจของเจ้าน้ำแล้ว บุคคลผู้นั้นยอมเข้ารับช่วงสิทธิเรียกรองของเจ้าน้ำ แต่สิทธิเรียกรองอันนี้จะบั้งคับไคเป็นที่เสื่อมเสียแก่เจ้าน้ำหาไคไม่

1. มาตรา 230 นี้หมายถึงกรณีที่ เจ้าน้ำไคมีการบั้งคับยัดทรัพย์สินของลูกหนี้แล้ว และไคมีบุคคลที่ต้งเสี่ยงภัยเสียสิทธิในทรัพย์สินที่ยึดนั้น หรือผู้ครอบครองทรัพย์สินนั้นจะต้งเสี่ยงภัยเสียสิทธิครอบครองทรัพย์สินที่ยึดนั้นไป บุคคลเหล่านี้เมื่อไคเข้าชำระหนี้ไคแก่เจ้าน้ำผู้บั้งคับค้ไคแล้ว ก็เข้ารับช่วงสิทธิของเจ้าน้ำผู้บั้งคับค้ไคนี้

2. บุคคลผู้ที่จะเข้ารับช่วงสิทธิ ตามมาตรา 230 นี้ แยกไค 2 กรณีคือ

(ก) บุคคลผู้จะต้งเสี่ยงภัย เสียสิทธิในทรัพย์สิน เพราะการที่เจ้าน้ำบั้งคับยัดทรัพย์สินเพื่อชำระหนี้ ตัวอย่างเช่น ก. เขารถยนต์ ข. มารับขนของมีกำหนด 3 ปี พอเข้าไค 1 ปี เจ้าน้ำของ ข. นำย้รถยนต์เพื่อขายทอดตลาดเอาเงินไชน้ ซึ่งเมื่อขายทอดตลาดแล้ว ก็ขาดสิทธิในสัญญาเช่า ค้างนี้ ก. อาจนำเงินไชน้ไคแก่เจ้าน้ำผู้นำย้คแทน ข. และไคเข้ารับช่วงสิทธิของเจ้าน้ำ เพื่อไม่ให้รถยนต์นั้นต้งถูกขายทอดตลาดและคนจะไคเขารถยนต์ค้ไปจนครบกำหนดเวลา

(ข) ผู้ครอบครองทรัพย์สินอันใดอันหนึ่ง อันจะต้งเสี่ยงภัย เสียสิทธิครอบทรัพย์สิน นั้นไป เพราะการบั้งคับยัดทรัพย์สิน ตัวอย่างเช่น ก. ชื่อที่ดินจาก ข. แต่ไคไคทำสัญญาค้คกับงานเจ้าน้ำที่ เพราะเชื่อถ้ถกัน ข. ไคมอบที่ดินไค ก. เข้าปกครองมาแล้ว 8 ปี เจ้าน้ำของ ข.

นำยัดที่ดินเพื่อขายทอดตลาดเอาเงินใช้หนี้ตามคำพิพากษา โดย ข. ยังไม่ขาดกรรมสิทธิ์ในที่ดิน
 ดังนี้ ก. อาจใช้หนี้แทน ข. และเข้ารับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ เพื่อได้มีโอกาสปกครองที่ดินต่อไป
 จนกว่าจะครบ 10 ปี ที่จะได้กรรมสิทธิ์โดยการครอบครองปรปักษ์⁽¹⁾

3. มีข้อพึงสังเกตว่าเหตุที่ต้องเสี่ยงภัยเสียสิทธินั้น⁽²⁾ ก็เพราะว่าเจ้าหนี้จะ
 ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้เพื่อขายใช้หนี้เท่านั้นไม่รวมถึงกรณีที่เจ้าหนี้ใช้สิทธิยึดหน่วงทรัพย์สินของลูกหนี้
 คว

นอกจากนี้ผู้ทรงทรัพย์สิน เช่น เจ้าหนี้จำนองไม่ถือว่าเป็นผู้ต้องเสี่ยงภัยเสีย
 สิทธิเพราะสิทธิจำนองยังคงติดไปกับทรัพย์สินที่จำนองนั่นเอง หรือกรณีการเช่าอสังหาริมทรัพย์ตาม
 มาตรา 569 ที่บัญญัติไว้เป็นพิเศษว่าสัญญาเช่าไม่ระงับ แม้จะได้มีการโอนทรัพย์สินที่เช่า ฉะนั้น
 ผู้เช่าก็ไม่ถือเป็นผู้เสี่ยงภัยเสียสิทธิเช่นกัน

4. มาตรา 230 วรรค 2 ย่อมให้มีการรับช่วงสิทธิบางส่วนได้ แต่สิทธิของผู้รับ
 ช่วงสิทธิบางส่วนนี้จะบังคับให้เป็นที่ยึดเสียแก่เจ้าหนี้เดิมไม่ได้ ตัวอย่างเช่น ก. เป็นเจ้าหนี้
 ข. อยู่ 1,000 บาท ค. ใช้หนี้แทน ข. เพียง 500 บาท ก. จึงยังคงเป็นเจ้าหนี้อยู่อีก 500
 บาท ส่วน ค. ได้รับช่วงสิทธิของ ก. ในจำนวน 500 บาท ที่ตนได้ใช้ไปและถ้านั้นของ ก.
 ได้มีสิทธิจำนองจำนำหรือหลักประกันใด ๆ ค. ก็ได้รับช่วงมาด้วย ตามมาตรา 226 เมื่อเป็นดังนี้
 ปกติ ก. กับ ค. มีสิทธิเสมอกัน และถ้าสมมติว่าหลักประกันสำหรับหนี้ของ ก. ไม่พอใช้เงินทั้ง
 1,000 บาท หรือว่าทรัพย์สินของ ข. ลูกหนี้มีไม่พอจะใช้เงินทั้ง 1,000 บาท ก. กับ ค. ก็จะ

1 ตัวอย่าง พระยาเทพวิฑูร ป.พ.พ. บรรพ 2 หน้า 844

2 สำหรับบุคคลผู้เสี่ยงภัยเสียสิทธิ ตามมาตรา 230 นี้ ถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสีย ที่จะเข้าชำระหนี้
 ได้แม้จะขึ้นใจลูกหนี้ก็ตาม ตามมาตรา 314 วรรค 2

ต้องแข่งเจดีย์กัน แต่ตามหลักกฎหมายในเรื่องรับช่วงสิทธิ ตามมาตรา 230 บรรพ 2 ไม่ยอมให้
เป็นค้ำประกัน และสิทธิของ ก. จะมาแข่งขันให้เป็นที่เสื่อมเสียผลประโยชน์ของ ก. หากได้ไม่ คือ
ว่า ในกรณีดังกล่าวนี้ ก. ต้องได้รับชำระหนี้ก่อน ค. (1)

---

1 ตัวอย่าง พระยาเทพวิฑูร ป.พ.พ. บรรพ 2 หน้า 845

มาตรา 231 ถ้าทรัพย์สินที่จำนอง จำนำ ฤๅอยู่ในบังคับบุริมสิทธิ ประการอื่นนั้น เป็นทรัพย์สินอันใดเอาประกันภัยไวไซร ทานวาสิทธิจำนอง จำนำ ฤๅบุริมสิทธิอย่างอื่นนั้นยอมครอบไปถึงสิทธิที่จะเรียกร้องเอาแก่ผู้รับประกันภัยด้วย

ในกรณีที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ ถ้าผู้รับประกันภัยใดรู้ ถ้าควรจะได้ รุว่าผู้มีจำนอง ฤๅบุริมสิทธิอย่างอื่นไซร ทานยังมีให้ผู้รับประกันภัยไซเงินให้ แก่ผู้เอาประกันภัย จนกว่าจะได้บอกกล่าวเจตนาเช่นนั้นไปยังผู้รับจำนอง ฤๅเจ้าหนี้บุริมสิทธิคนอื่นแล้ว และมีได้รับคำคัดค้านการที่จะไซเงินนั้นมา ภายในเดือนหนึ่งนับแต่วันบอกกล่าว แต่สิทธิอย่างใด ๆ ที่ได้ไปจดทะเบียน หอทะเบียนที่ดินนั้นทานให้ถือว่า เป็นอันรู้ถึงผู้รับประกันภัย วิธีเดียวกันนี้ ทานให้ไซตลอดถึงการจำนองสังหาริมทรัพย์ที่กฎหมายอนุญาตให้ทำได้นั้นด้วย

ในกรณีที่เป็นสังหาริมทรัพย์ ผู้รับประกันภัยจะไซเงินให้แก่ผู้เอา ประกันภัยโดยตรงก็ได้ เว้นแต่ตนจะได้รู้ ถ้าควรจะได้รู้ว่าทรัพย์สินนั้นตกอยู่ ในบังคับจำนำ ฤๅบุริมสิทธิอย่างอื่น

ผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบแก่เจ้าหนี้ ถ้าทรัพย์สินอันใดเอาประกัน ภัยไวนั้นได้คืนมา ถ้าใดจัดของแทนให้

วิธีเดียวกันนี้ทานให้โอนโลมิไซบังคับแก่กรณีบังคับซื้อ กับทั้งกรณีที่ต้อง ไซค่าเสียหายอันควรจะได้แก่เจ้าของทรัพย์สินเพราะเหตุทรัพย์สินทำลายฤๅ บุกสลายนั้นด้วย

1. มาตรา 231 นี้ เป็นเรื่องช่วงทรัพย์ที่กำหนดถึงความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัย (บริษัทรับประกันภัย) ที่มีต่อผู้รับจำนอง ผู้รับจำนำ หรือผู้มีบุริมสิทธิ ในเมื่อทรัพย์สินที่จำนอง จำนำ หรืออยู่ในบังคับบุริมสิทธิที่ใดเอาประกันภัยไว้ เกิดอันตรายเสียหายขึ้น ซึ่งผู้รับจำนอง

ผู้รับจำนำ หรือผู้มีบุริมสิทธิ มีสิทธิเรียกเอาเงินประกันแทนตัวทรัพย์สิน แต่ทำให้เกิดปัญหาว่า ผู้รับประกันภัย (บริษัทรับประกันภัย) เวลาใช้เงินจะใช้ให้แก่ใครระหว่างผู้เอาประกันภัย (ลูกหนี้) กับผู้รับจำนอง ผู้รับจำนำหรือผู้มีบุริมสิทธิ ซึ่งปัญหานี้จะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไข มาตรา 231 วรรค 2, 3 และ 4

2. กรณีตามมาตรา 231 วรรคแรก ถ้าทรัพย์สินที่จำนอง จำนำ หรืออยู่ในบังคับบุริมสิทธิประการอื่นนั้นเป็นทรัพย์สินได้เอาประกันภัยไว้ ถ้าทรัพย์สินนั้นสูญหายหรือถูกทำลายไป ผู้รับจำนอง ผู้รับจำนำ หรือผู้มีบุริมสิทธิในทรัพย์สินนั้นมีสิทธิเรียกร้องเอาเงินประกันแทนตัวทรัพย์สินที่สูญหายหรือถูกทำลายไปนั้น ตัวอย่างเช่น ก. เอาบ้านหลังหนึ่งจำนองไว้กับ ข. และบ้านหลังนี้มีประกันวินาศภัยกับบริษัทประกันภัยไว้ ต่อมาบ้านหลังนั้นได้เกิดเพลิงไหม้ ดังนี้ ข. เจ้าหนี้จำนองมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายจากบริษัทประกันภัยแทนบ้านที่ถูกเพลิงไหม้ไป

3. กรณีตามมาตรา 231 วรรค 2 ได้กำหนดถึงวิธีปฏิบัติของผู้รับประกันภัย (บริษัทประกันภัย) สำหรับทรัพย์สินที่เกิดอันตรายเสียหายขึ้นในกรณีเป็นอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษที่กฎหมายยินยอมให้จำนองกันได้ ถ้าผู้รับประกันภัยได้รู้หรือควรจะรู้ว่าทรัพย์สินที่ตนได้รับประกันไว้มีการจำนอง หรือบุริมสิทธิอื่นที่ห้ามมิให้ผู้รับประกันภัยใช้เงินให้แก่ผู้เอาประกันภัย จนกว่าจะได้บอกกล่าวเจตนา เช่นนั้นไปยังผู้รับจำนองหรือเจ้าหนี้ บุริมสิทธิคนอื่นแล้ว และถ้าผู้รับจำนอง หรือบุริมสิทธิอื่นมิได้คัดค้าน การที่จะใช้เงินนั้นมาภายในหนึ่งเดือน นับแต่วันบอกกล่าว ผู้รับประกันภัยก็ใช้เงินแก่ผู้เอาประกันภัยได้ อนึ่ง สิทธิใด ๆ ที่ไปจดทะเบียน ณ หอทะเบียนที่ดิน⁽¹⁾ นั้นให้ถือว่าผู้รับประกันภัยต้องรู้เสมอ (มาตรา 231 วรรคสอง)

ถ้าผู้รับประกันภัยจ่ายเงินไม่ถูกต้องตามเงื่อนไข ตามมาตรา 231 วรรค 2 คงต้องรับผิดชอบต่อผู้รับจำนอง หรือเจ้าหนี้ผู้มีบุริมสิทธิอื่น ๆ

1 ที่ดินมีโฉนด เวลาจำนองต้องจดทะเบียนที่หอทะเบียน แต่ที่ดินมีโฉนดเปล่าหรือเครื่องจักรต้องจดทะเบียนที่อำเภอ

4. กรณีในวรรค 3 ถ้าเป็นสังหาริมทรัพย์ผู้รับประกันภัยอาจใช้เงินแก่ผู้เอาประกันภัยโดยตรงก็ได้ เว้นแต่จะใคร่หรือควรจะได้รู้วาทรัพย์สินนั้นมีการจำนำ หรือบุริมสิทธิอย่างอื่นติดอยู่ ผู้รับประกันภัยก็ต้องงวดจ่ายให้แก่ผู้เอาประกันภัย (มาตรา 231 วรรคสาม) มีข้อพึงสังเกตว่า ในกรณีสังหาริมทรัพย์นี้ผู้รับประกันภัยไม่ต้องแจ้งความบอกกล่าว และรอกอยเวลา 1 เดือน อย่างเช่นในกรณีสังหาริมทรัพย์ค้ำที่โคกลาวมาแล้ว

5. กรณีในวรรค 4 ผู้รับประกันภัย (บริษัทประกันภัย) ไม่ต้องรับผิดชอบเจ้าหนี้จำนอง เจ้าหนี้จำนำ หรือเจ้าหนี้บุริมสิทธิอื่น ๆ อีก ถ้าทรัพย์สินที่ได้เอาประกันภัยไว้ ได้คืนมา หรือได้จัดของแทนให้ ตัวอย่างเช่น ก. จำนองติดแถวไว้กับ ข. และ ก. ได้เอาประกันภัยติดแถวนั้นไว้ต่อบริษัท ค. ในสัญญาประกันภัยบริษัท ค. มีสิทธิที่จะใช้ค่าเสียหายเป็นจำนวนเงินหรือที่จะทำศึกให้ใหม่ แล้วแต่บริษัทจะเลือก เพลิงไหม้ติดแถวของ ก. บริษัทเลือกเอาในทางจัดทำศึกแถวให้ใหม่ ดังนี้ เมื่อบริษัททำศึกแถวให้ใหม่แล้ว ก็เป็นอันหมดหน้าที่ของบริษัท บริษัทไม่มีความรับผิดชอบอะไรต่อ ข. ผู้รับจำนองอีก⁽¹⁾ หรือในกรณีที่ถ้าทรัพย์สินที่ได้เอาประกันภัยไว้ได้คืนมา เช่น ถูกโจรขโมยและภายหลังโคกลบคืนมา หรือในกรณีที่ทรัพย์สินที่ได้เอาประกันภัยไว้ได้เกิดเสียหายขึ้น และได้จัดให้คืนตัวอย่างเก่า⁽²⁾ ก็จัดอยู่ในความหมายของมาตรา 231 วรรค 4 เช่นเดียวกัน

6. กรณีตามวรรคท้ายในอนุโลมบังคับใช้บังคับทั้งกรณีซึ่งต้องชำระค่าเสียหายอันควรจะได้แก่ เจ้าของทรัพย์สิน เนื่องจากเหตุทรัพย์สินถูกทำลายหรือถูกทำให้เสียหาย (ไม่ใช่เฉพาะในเรื่องประกันภัยใน 4 วรรค ที่โคกลาวมาแล้วเท่านั้น)

กรณีถือว่าถูกบังคับซื้อ อันได้แก่ การบังคับเวนคืนที่ดิน หรือสังหาริมทรัพย์อย่างอื่นตามกฎหมาย ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐได้จ่ายเงินค่าทดแทนสำหรับราคาที่ดินหรือสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืนนั้น ตัวอย่างเช่น ก. จำนองที่ดินแปลงหนึ่งไว้กับ ข. ต่อมาที่ดินแปลงนั้นถูกทางราชการเวนคืนเพื่อทำถนน ดังนี้ ข. ผู้รับจำนองย่อมมีสิทธิในเงินค่าทดแทนที่ดินที่ถูกเวนคืนนั้น

1 อุทาหรณ์ พระยาเทพวิฑูร ป.พ.พ. บรรพ 2 หน้า 849-850

2 อุทาหรณ์ พระยาเทพวิฑูร ป.พ.พ. บรรพ 2 หน้า 849

กรณีที่ต้องใช้ค่าเสียหายอันควรจะได้แก่เจ้าของทรัพย์สินเพราะเหตุทรัพย์สิน ถูกทำลายหรือบุบสลาย ตัวอย่างเช่น ก. จำนองเครื่องจักรไวกซ์ ช. (ตาม พ.ร.บ. จดทะเบียนเครื่องจักร พ.ศ. 2514 และกฎกระทรวงว่าด้วยการจดทะเบียนเครื่องจักรเพื่อการจำนอง) ต่อมาเครื่องบีนตกทำให้โรงงานและเครื่องจักรที่จำนองไวกซ์ ช. ถูกทำลาย ดังนั้นค่าสินไหมทดแทนที่ ก. จะได้จากเครื่องจักรที่ถูกทำลายนั้น ช. เจ้าหนี้จำนองย่อมมีสิทธิในค่าสินไหมทดแทนนั้น

มีข้อสังเกตว่า เหตุทั้ง 2 กรณีนี้ ถ้าไม่มีมาตรา 231 วรรคแรกและวรรคสุดท้าย บัญญัติไว้ สัญญาจำนอง จำน่า หรือบริมสิทธิอื่นย่อมระงับไป เพราะทรัพย์สินนั้นได้ถูกทำลายหรือสูญหายไป ดังนั้นมาตรา 231 วรรคแรกและวรรคสุดท้าย จึงบัญญัติให้ทรัพย์สินที่ได้มานั้นไม่ว่าจากบริษัทประกันภัย จากการบังคับซื้อคืน หรือจากการทำละเมิดของผู้อื่น จะเข้าช่วงทรัพย์สินแทนทรัพย์สินเดิม ทำให้สิทธิการจำนอง จำน่า หรือบริมสิทธิอื่นไม่หมดไป

7. เมื่อทรัพย์สินใหม่เข้าแทนที่ทรัพย์สินเดิม มีฐานะนิติบัญญัติเดียวกับทรัพย์สินเดิม ไม่ว่าจะ เป็นสิทธิเรียกร้องเอาเงินประกันแทนตัวทรัพย์สิน หรือจัดหาทรัพย์สินใหม่ให้ เช่น ก. จำนองบ้านไว้กับ ช. แล้วเอาบ้านไปประกันอสังหาริมทรัพย์กับบริษัทประกันภัย ดังนั้น ต่อมาถ้าเกิดไฟไหม้บ้านหลังนั้น สิทธิเรียกร้องเอาเงินประกัน หรือบ้านที่บริษัทจัดสร้างให้ใหม่ ก็เข้าช่วงแทนบ้านที่ถูกไฟไหม้นั้น ตามมาตรา 231 เมื่อได้ทรัพย์สินใหม่มาแทนทรัพย์สินเดิม เช่น บริษัทประกันภัยจัดสร้างบ้านให้ใหม่ ดังตัวอย่างข้างต้น ผู้รับจำนองควรจะบังคับให้ ก. ลูกหนี้ผู้จำนองไปจดทะเบียนจำนองทรัพย์สินใหม่ นั้นเสีย มิฉะนั้นอาจจะบกพร่องตามมาตรา 1299 วรรค 2 เพราะการได้มาซึ่งทรัพย์สินใหม่ นั้น เป็นการได้มาโดยผลของกฎหมาย ถ้าไม่จดทะเบียนอาจยกขึ้นต่อสู้บุคคลภายนอกไม่ได้⁽¹⁾

1 จรัล ภักดีธนากุล คำบรรยายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยลักษณะหนี้ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 70

มาตรา 232 ถ้าตามความในมาตราก่อนนี้เป็นอันว่าจะเอาเงินจำนวนหนึ่งให้แทนทรัพย์สินที่ทำลาย สูญหาย หรือเงินจำนวนนั้นท่านยังมีให้ส่งมอบแก่ผู้รับจำนอง ผู้รับจำนำ ถ้าเจ้าหนี้มีบริมสิทธิคนอื่น ก่อนที่หนี้ซึ่งได้อาทรัพย์สินนี้เป็นประกันไว้นั้นจะถึงกำหนด และถ้าคุณหนี้ไม่สามารถจะตกลงกับลูกหนี้ได้ไซ้ ท่านว่าต่างฝ่ายต่างมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้นำเงินจำนวนนั้นไปวางไว้ ณ สำนักงานวางทรัพย์สินเพื่อประโยชน์อันร่วมกัน เว้นแต่ลูกหนี้จะหาประกันให้ไว้ตามสมควร

มาตรา 232 นี้เป็นวิधिปฏิบัติ อันเป็นผลต่อเนื่องมาจากมาตรา 231 กล่าวคือถ้าหนี้จำนอง จำนำ หรือบริมสิทธิอย่างอื่นนั้น ยังไม่กำหนดชำระ ผู้รับประกัน (บริษัทประกันภัย) ผู้บังคับซื้อ หรือผู้ทำละเมิด จะต้องปฏิบัติการใช้เงินอย่างไร เพราะว่าจะชำระให้แก่เจ้าของทรัพย์สินเดิม หรือผู้เอาประกันภัยก็ทำไม่ได้ ต้องห้ามตามมาตรา 231 ถ้าฝ่าฝืนชำระไปก็อาจต้องรับผิดชอบผู้รับจำนอง จำนำ หรือเจ้าหนี้บริมสิทธิในภายหลัง ในขณะที่เดียวกันจะใช้ให้ผู้รับจำนอง จำนำ หรือผู้มีบริมสิทธิก็ได้ เพราะหนี้ยังไม่ถึงกำหนดชำระ ดังนั้น เพื่อแก่ปัญหา ก็ต้องพยายามทำความเข้าใจความตกลงระหว่างกันเอง โดยให้เจ้าหนี้กับลูกหนี้ตกลงกันว่า จะให้ผู้รับประกันภัยจ่ายเงินให้กับใคร เมื่อตกลงกันได้ก็ให้ผู้รับประกันภัยจ่ายไปตามที่ได้ตกลงกัน แต่ถ้าไม่สามารถตกลงกันได้ก็มีวิधिปฏิบัติโดยนำเงินที่จะชำระหนี้ไปวางไว้ ณ สำนักงานวางทรัพย์สิน เพื่อประโยชน์ร่วมกันก่อน รอนจนกว่าจะเป็นที่แน่ชัดเด็ดขาดว่า ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะมีสิทธิรับเงินที่ไปวางนั้น

อย่างไรก็ตาม ถ้าหากลูกหนี้หาประกันให้ไว้ตามสมควร ตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 232 ตอนท้าย เพื่อความปลอดภัยของผู้มีหน้าที่ใช้เงิน แล้วผู้รับประกันภัย ฯลฯ จะใช้เงินให้แก่ลูกหนี้ไปแทนการวางทรัพย์สินก็ได้⁽¹⁾

1 ทั้งนี้เพราะตัวลูกหนี้เองเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่เสียหาย และเป็นผู้มีสิทธิรับเงินประกันภัย แต่เนื่องด้วยเหตุที่ทรัพย์สินที่เสียหายมีจำนอง จำนำ หรือบริมสิทธิอื่นติดอยู่ ซึ่งสิทธิดังกล่าวก็ครอบคลุมถึงสิทธิรับเงินประกันภัยนั้นด้วย ฉะนั้นถ้าหากลูกหนี้หาประกันมาให้ตามสมควรก็ไม่อาจจะขัดข้องแก่ประการใดที่ผู้รับประกันภัย ฯลฯ จะใช้เงินให้แก่ลูกหนี้แทนการวางทรัพย์สิน

สาระสำคัญที่ควรจดจำในหมวด 2 (ส่วนที่ 2)

1. การรับช่วงสิทธิหมายถึงกรณีที่คนสองคนเป็นเจ้าของ และลูกหนึ่งคนอยู่ แล้วมีบุคคลอีกคนหนึ่ง (บุคคลภายนอก) ได้เข้ามาใช้นี้ให้แก่เจ้าหนี้ และโดยผลของกฎหมายคนที่ใช้นี้ก็ได้เข้าสวมตำแหน่งเป็นเจ้าหนี้แทนต่อไป
2. กรณีที่จะมีการรับช่วงสิทธิ มาตรา 227, 229 และ 230
3. ผลการรับช่วงสิทธิ
  - 3.1 กรณีรับช่วงสิทธิเต็มจำนวน มาตรา 226 วรรคแรก
  - 3.2 กรณีรับช่วงสิทธิบางส่วน มาตรา 230 วรรคสอง
4. ช่วงทรัพย์ หมายถึงการเอาทรัพย์สินหนึ่งเข้าแทนที่ทรัพย์สินอีกอันหนึ่งในฐานะนิติบัญญัติเดียวกันกับทรัพย์สินอันก่อน มาตรา 226 วรรคสอง
5. กรณีที่จะมีการรับช่วงทรัพย์ มาตรา 228, 231 และ 232

ข้อทดสอบในหมวด 2 (ส่วนที่ 2)

ข้อ 1 นายโท นายตรี และนายจัตวา แต่ละคนต่างเป็นเจ้าของนายเอก โดยนายโทเป็นเจ้าของ นายตรีและนายจัตวาเป็นเจ้าหนี้เงินกู้ยืม นายจัตวาต้องการเป็นเจ้าหนี้นายเอกคนเดียว จึงใช้หนี้ให้แก่ นายโท และนายตรี แทนนายเอก ดังนี้ นายจัตวาจะได้รับช่วงสิทธิของนายโท และนายตรีในอันที่จะบังคับชำระหนี้เอาจากนายเอกลูกหนี้หรือไม่

ข้อ 2 นายเอกจำนองบ้านของตนไว้กับนายโท เป็นเงิน 200,000 บาท และนายเอกให้นายตรีเช่าบ้านหลังนี้ คิดค่าเช่าเดือนละ 2,000 บาท นายตรีผู้เช่ากระทำโดยประมาทเลินเล่อ เป็นเหตุให้เกิดเพลิงไหม้บ้านเรือนเสียหายหมดทั้งหลัง นายตรีจึงซื้อรถยนต์ให้นายเอก 1 คัน เพื่อชดเชยแทนบ้านที่ถูกเพลิงไหม้ ต่อมาเมื่อหนี้ที่จำนองถึงกำหนด นายเอกผิดนัดไม่ชำระหนี้ นายโทประสงค์จะบังคับจำนองเอาแก่รถยนต์ที่นายตรีซื้อให้นายเอก จึงมาปรึกษาท่าน ท่านจะให้คำแนะนำนายโทอย่างไร

ธงคำตอบ

- ข้อ 1 การรับช่วงสิทธิมีหลักกฎหมายที่สำคัญพอสรุปได้ดังนี้
1. การรับช่วงสิทธิย่อมเกิดขึ้นด้วยอำนาจกฎหมาย ไม่เกี่ยวกับสัญญาหรือข้อตกลงของคู่กรณี
  2. ต้องเป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้โดยเฉพาะ ซึ่งได้แก่การที่บุคคลผู้มีส่วนได้เสียอย่างใดอย่างหนึ่ง ตาม ป.พ.พ. มาตรา 227, 229 และ 230 เข้าใช้คำสั่งใหม่ทดแทนหรือชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้

3. บุคคลผู้เข้ารับช่วงสิทธิของเจ้านั้นนั้น ย่อมเข้าสวมสิทธิทั้งหลายของเจ้านั้นเดิมและชอบที่จะใช้สิทธิทั้งหลายบรรดาที่เจ้านั้นเดิมมีอยู่ในมูลหนี้นั้น รวมทั้งประกันแห่งหนี้นั้นได้ในนามของตนเองด้วย

กรณีเจ้านั้นคนหนึ่งใช้หนี้ให้แก่เจ้าหน้าอีกคนหนึ่ง อันจะได้รับช่วงสิทธินั้น ต้องเป็นไปตาม ป.พ.พ. มาตรา 229 (1) ซึ่งบัญญัติว่า "บุคคลซึ่งเป็นเจ้าหน้าอยู่เอง และมาใช้หนี้ให้แก่เจ้าหน้าอีกคนหนึ่งผู้มีสิทธิจะได้รับใช้หนี้ก่อนตน เพราะเขามีบุริมสิทธิ หรือมีสิทธิจำนำจำนอง" กล่าวคือ เจ้านั้นผู้ได้รับใช้หนี้นั้นต้องเป็นผู้มีสิทธิจะได้รับใช้หนี้ก่อนเจ้านั้นผู้มาใช้หนี้ เพราะเขามีบุริมสิทธิ หรือมีสิทธิจำนำจำนอง ถ้าไม่มีสิทธิพิเศษอย่างหนึ่งอย่างใดดังกล่าว เจ้านั้นผู้ใช้หนี้ย่อมไม่ได้รับช่วงสิทธิด้วยอำนาจกฎหมาย

ข้อเท็จจริงตามปัญหา เมื่อปรับกับหลักกฎหมาย วินิจฉัยได้ดังนี้

กรณีนายโท นายโทเป็นเจ้าหน้าจำนอง จึงเป็นเจ้าหน้าผู้มีสิทธิจะได้รับใช้หนี้ก่อนนายจัตวา ต้องตาม ป.พ.พ. มาตรา 229 (1) ดังนั้น ที่นายจัตวาใช้หนี้ให้แก่ นายโท ย่อมได้รับช่วงสิทธิของนายโท ในอันที่จะบังคับชำระหนี้เอาจากนายเอกลูกหนี้

กรณีนายตรี นายตรีเป็นเจ้าหน้าเงินกู้ยืมเช่นเดียวกับนายจัตวาไม่ใช่เจ้าหน้าผู้มีบุริมสิทธิหรือมีสิทธิจำนำจำนองจึงไม่ใช่เจ้าหน้าผู้มีสิทธิจะได้รับใช้หนี้ก่อนนายจัตวา กรณีนี้ไม่ต้องตาม ป.พ.พ. มาตรา 229 (1) ดังนั้น ที่นายจัตวาใช้หนี้ให้แก่ นายตรี ย่อมไม่ได้รับช่วงสิทธิของนายตรีในอันที่จะบังคับชำระหนี้เอาจากนายเอกลูกหนี้

ข้อ 2 ตามปัญหา เป็นเรื่องช่วงทรัพย์ ซึ่ง ป.พ.พ. มาตรา 226 วรรคสอง บัญญัติว่า "ช่วงทรัพย์ได้แก่ เอาทรัพย์สินอันหนึ่งเข้าแทนที่ทรัพย์สินอีกอันหนึ่งในฐานะนิติบัญญัติอย่างเดียวกันกับทรัพย์สินอันก่อน" และมาตรา 228 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า "ถ้าพฤติการณ์ซึ่งทำให้การชำระหนี้เป็นอันพ้นวิสัยนั้น เป็นผลให้ลูกหนี้ได้มาซึ่งของแทนที่ดี หรือได้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อทรัพย์สินอันจะพึงได้แก่คนนั้นก็ดี ท่านว่า เจ้านั้นจะเรียกให้ส่งมอบของแทนที่ได้รับไว้

หรือจะเข้าเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเสียเองก็ได้”

ข้อเท็จจริงตามปัญหา นายศรีผู้เช่าบ้านกระทำโดยประมาทเลินเล่อ เป็นเหตุให้เกิดเพลิงไหม้ บ้านที่นายเอกจำนองไว้กับนายโทเสียหายหมดทั้งหลัง เป็นพฤติการณ์ซึ่งทำให้การชำระหนี้ด้วยการบังคับจำนองเอกแก่บ้านเป็นอันพันวิสัย และเป็นผลให้นายเอกสูญหนี้ได้มาซึ่งของแทน คือรถยนต์ซึ่งนายศรีซื้อให้นายเอกเพื่อชดเชยแทนบ้านที่ถูกเพลิงไหม้ ดังนั้น รถยนต์ที่นายเอกได้จากนายศรีจึงมีจำนองผูกพันอยู่ตาม บ.พ.พ. มาตรา 226 วรรคสอง โดยอำนาจกฎหมาย นายโทมีสิทธิบังคับจำนองเอกแก่รถยนต์นั้นได้ในฐานะช่วงทรัพย์ ข้าพเจ้าจะให้คำแนะนำแก่นายโทดังกล่าวแล้ว